

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra církevního a civilního práva

Bakalářská práce

Neplnění vyživovací povinnosti

Vedoucí práce: Mgr. Hyková Kateřina, Ph.D.

Autor práce: Lenka Pražáková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: III.

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vykonala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 19.7.2010

.....

Děkuji vedoucí práce Mgr., Kateřině Hykové, Ph.D. za cenné rady, připomínky,
inspiraci a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
I. Teoretická část	9
1. VYMEZENÍ POJMŮ	9
2. SPOLEČENSKÁ FUNKCE VÝŽIVNÉHO	11
2.1 Výchova a výživa dětí	12
2.2 Výživné a morální principy	13
3. DĚTI A ROZVOD	14
4. DRUHY VYŽIVOVACÍCH POVINNOSTÍ	16
4.1 Vyživovací povinnost dětí k rodičům.....	16
4.2 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými	17
4.3 Vyživovací povinnost mezi manžely	18
4.4 Výživné rozvedeného manžela	19
4.5 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce	19
4.6 Vyživovací povinnost rodičů k dětem.....	20
5. VYŽIVOVACÍ POVINNOST RODIČŮ K DĚTEM	20
5.1 Vznik vyživovací povinnosti	21
5.2 Změna vyživovací povinnosti	22
5.3 Zánik vyživovací povinnosti.....	23
5.4 Neplnění vyživovací povinnosti	24
6. ROZSAH VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI	25
6.1 Odůvodněné potřeby dítěte.....	25
6.2 Schopnosti a možnosti osoby povinné	26
6.3 Vlastní majetek a příjem osoby oprávněné.....	28
7. VYMÁHÁNÍ VÝŽIVNÉHO	28
7.1 Postup policejního orgánu při podání trestního oznámení	29
7.2 Exekuce	33
7.3 Účinná lítost.....	34

8. POVINNÝ VE VAZBĚ ČI VE VÝKONU TRESTU	35
II. Praktická část.....	37
9. CÍL VÝZKUMU	37
10. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
11. VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
12. TECHNIKA SBĚRU DAT A METODIKA	38
13. VÝSLEDKY VÝZKUMU – ZÍSKANÉ VÝROKY.....	39
14. DISKUZE	44
PŘÍLOHA č. I	54
PŘÍLOHA č. II.....	55
PŘÍLOHA č. III	57
ABSTRAKT	59
ABSTRACT	60

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Neplnění vyživovací povinnosti“ jsem si zvolila nejen proto, že se po určitou dobu bezprostředně týkalo mého osobního života, ale taktéž proto, že uvedené téma se stalo každodenní náplní mého pracovního dne a tudíž je mi velmi blízké. Dalším důvodem mé volby je aktuálnost a důležitost daného tématu.

Rodinné právo se od ostatních právních odvětví odlišuje mimo jiné tím, že se bezprostředně dotýká každého z nás. Jednou ze základních zásad zákona o rodině, je zvláštní ochrana rodiny ve veřejném zájmu. Tradičním základem rodiny je manželství, jehož účelem je podle zákona o rodině založení rodiny a řádná výchova dětí. O základech rodiny, o manželství, o partnerství muže a ženy žijících ve volném svazku a v neposlední řadě o registrovaném partnerství je v současnosti hodně diskutováno. „*Výhodou manželství oproti volnému soužití muže a ženy je skutečnost, že jsou známá a daná pravidla, kterými se tento vztah řídí, která byt' ne vždy dostatečně, brání majetkovým křivdám, chrání práv dětí a slabších, závislých partnerů, ať již je „tato slabost a závislost“ způsobena např. péčí o dítě, nemocí dítěte nebo i nemocí manželského partnera.*“¹ Rodina je produktem společnosti, přizpůsobuje se společenským změnám, ale zároveň spoluvytváří, stimuluje, komplikuje, či brzdí její rozvoj.² „*Rodina je základní a nejvýznamnější společenskou jednotkou, jejíž společenský význam je nezastupitelný a jež je z tohoto důvodu pod ochranou státu a chráněna zákonem. Jedině zdravá rodina je zárukou zdravé výchovy dětí.*“³ Rodina je mimo jiné skupinou, v níž se přenášejí tradiční kulturní vzorce chování, je sociální skupinou, která formuje osobnost člověka a jeho sociální charakter a zároveň skupinou, která hraje úlohu jeho ochránce před tlaky společnosti. I když už zdaleka neplatí

¹FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 2. ISBN 978-80-7357-350-8

²HRUŠÁKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 8. ISBN 80-210-3974-4

³VESELÁ, R. a kolektiv: *Rodina a rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005. s. 13. ISBN 80-86432-93-9

jedinečnost rodiny, čehož jsou důkazem statistiky, kdy ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi patří Česká republika mezi země s nadprůměrnou intenzitou rozvodovosti, což signalizuje, že tematika vyživovací povinnosti rodičů k dětem se dotýká stále širšího okruhu obyvatelstva. „*Rozvod je v podstatě jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů. V současné době je rozvod chápán jako legitimní řešení sporu mezi manžely. Rozvodovost je sociálním jevem, který s sebou přináší řadu problémů.*“⁴ Rozvod vnímáme jako ukončení daného manželství, přičemž je velmi často doprovázen i zánikem rodiny jako specifického sociálního útvaru. To má nepochybně většinou negativní dopad na psychiku dětí. Jaký vliv má na děti rozvod, zmiňuji v první části bakalářské práce.

Rodinné právo v České republice rozlišuje několik typů vyživovací povinnosti mezi různými subjekty. V této bakalářské práci jsem se však zaměřila na nejvýznamnější vyživovací povinnost, a to na vyživovací povinnost rodičů k dětem. Proč považuji tuto vyživovací povinnost za nejvýznamnější? Jelikož se zde jedná o zajištění životních potřeb a vývoj dětí, které mohou ve větší či menší míře ovlivnit následující průběh celého života dítěte a tak ovlivnit celou lidskou populaci. Člověk uspokojuje zpravidla své potřeby (stravu, ošacení, vzdělání apod.) sám, když si neví rady, nemůže nebo toto nezvládá, uspokojí je jeho příbuzný či známý. Avšak děti jsou do určitého věku odkázáni na své rodiče, prarodiče.

Cílem této bakalářské práce je pomocí uvedených zdrojů seznámit čtenáře s vybranou tematikou vyživovací povinnosti a zejména zjistit důvody neplnění vyživovací povinnosti.

Bakalářská práce se skládá z části teoretické a praktické. V úvodu teoretické části seznamuji čtenáře se společenskou funkcí výživného, a to zejména s výchovou a výživou dětí a s morálními principy výživného. Dále zmiňuji ostatní existující druhy vyživovací povinnosti. Následně se zabývám vznikem, změnou, zánikem a neplněním vyživovací povinnosti rodičů k dětem, dále uvádím rozsah

⁴Poradna-rozvod-manželství. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://poradna-rozvod-manzelstvi.cz/rozvod>>

vyživovací povinnosti, kde jsem se zaměřila na odůvodněné potřeby dítěte, schopnosti a možnosti osoby povinné a na vlastní majetek a příjem osoby oprávněné. Podrobněji se zmiňuji o krocích policejního orgánu při příjmu trestního oznámení, dále se zabývám exekucí a účinnou lítostí. Zmiňuji se také o vazbě a výkonu trestu. Praktická část práce je složena z rozhovorů vedenými odbornými pracovníky různých institucí, jejichž náplň práce souvisí s problematikou neplnění vyživovací povinnosti. V závěru práce uvádím svůj pohled a názor na problematiku.

Při zpracování práce jsem čerpala zejména ze zákona o rodině, z trestního zákoníku, trestního zákona, trestního řádu, občanského práva, zákoníku práce a z dalších zákonů uvedených v seznamu literatury. Velkou oporou mi byla především kniha „Vyživovací povinnost“ od JUDr. Hany Nové a JUDr. Olgy Těžké, kniha „Rodinné právo v aplikační praxi“ od JUDr. Milany Hrušákové a v neposlední řadě mé osobní zkušenosti z praxe.

I. Teoretická část

1. VYMEZENÍ POJMŮ

Rodina

Rodinu lze definovat nejen jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými a příbuzenskými vazbami, ale za rodinu je možné považovat i svazek založený fakticky společným způsobem života. „*Rodina je tradičně pokládána za instituci tvořící základ či symbolickou kotvu společnosti.*“⁵ Plní ve společnosti důležité nezastupitelné funkce, především funkci biologickou, ekonomickou, socializační a emocionální.

Ačkoli právní řád České republiky neobsahuje legální definici rodiny, lze konstatovat, že za rodinu považuje především svazek založený manželstvím. Této formě rodinného soužití potom věnuje zvláštní pozornost a poskytuje jí ochranu.⁶

Manželství

Manželství v naší společnosti spočívá na pevných citových vztazích mezi mužem a ženou. Oba jsou si v něm rovni. Hlavním společenským účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství není jen důležitou společenskou institucí, ale je především právním vztahem. Právo pojímá manželství jako trvalé životní společenství muže a ženy, které vzniká a zánik způsobem stanoveným v zákoně.⁷

⁵DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, Praha: Sociologický ústav AV ČR v.v.i., 2008. s. 14. ISBN 978-80-7330-136-1

⁶HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 162. ISBN 80-210-3974-4

⁷HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv: *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s. 33. ISBN 80-210-0598-X

Nesezdané soužití

Je faktické soužití muže a ženy bez uzavření manželství, jinak řečeno také partnerské soužití, soužití druha a družky, kteří spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.⁸ Jejich osobní práva a povinnosti se „řídí“ morálními normami, nejsou regulovány žádným právním předpisem.

Zákon o rodině se o nesezdaném soužití výslovně nezmiňuje. Nelze však říci, že s ním nepočítá. Spíše je možné konstatovat, že ačkoli zákon o rodině preferuje rodinu založenou manželstvím, nečiní rozdíly mezi dětmi narozenými v manželství a dětmi narozenými ve svazku nesezdaného soužití.⁹

Výživné

Pojem „výživné“ není v zákoně výslovně definován. Z jeho úpravy obsažené v zákonu o rodině je však zřejmé, že se jím rozumí zabezpečování a úhrada osobních potřeb mezi osobami, které k sobě mají příbuzenecký nebo jiný rodinný vztah. Pojmovými znaky výživného tedy je jednak to, že jde o majetkovou hodnotu, která má vyhraněný účel (úhrada osobních potřeb) a dále, že jeho základem a vlastním důvodem existence je určitý osobní, rodinný vztah mezi oprávněným a povinným.¹⁰

Osoba oprávněná

Osoba, které má povinná osoba podle právoplatného rozhodnutí soudu nebo soudem schválenou dohodou platit výživné. Zpravidla jí bývá jeden z rodičů, jako zákonný zástupce dítěte, kterému je výživné plněno a který má dítě ve výchově.

⁸Nesezdané soužití. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <http://poradna-prava.cz/diskriminace/2_5_nesezdane_souziti.phtml.htm >

⁹HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 164. ISBN 80-210-3974-4

¹⁰NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha : Linde Praha a.s., 1995. s. 6. ISBN 80-85647-84-2

Osoba povinná

Je osoba, která má podle právoplatného rozhodnutí soudu nebo soudem schválenou dohodou vyživovací povinnost vůči osobě oprávněné (zákonný zástupce nebo zletilé dítě).

2. SPOLEČENSKÁ FUNKCE VÝŽIVNÉHO

Mezi prostředky, jimiž stát plní vůči rodině a mládeži svou sociální funkci, je třeba především uvést velmi rozsáhlou oblast sociálních služeb, na jejichž poskytování se podílí prakticky všichni občané.¹¹

Sociální ochrana všech občanů v České republice je zajišťována prostřednictvím systému sociálního zabezpečení. Prvním odvětvím, které poskytuje sociální ochranu občanům jsou dávky důchodového pojištění a dávky nemocenského pojištění. Rozhodování o nárocích na tyto dávky je svěřeno státním specializovaným orgánům a institucím, jako např. úřady práce, soudy, okresní a česká správa sociálního zabezpečení apod. Dalším odvětvím jsou dávky státní sociální podpory, mezi které patří např. přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, dávky péčovské péče, porodné, pohřebné a další. Posledním systémem sociálního zabezpečení je sociální péče (sociální pomoc).¹² Některé z výše uvedených dávek pobírá v mnoha případech i osoba oprávněná, kdy jí není plněna vyživovací povinnost, její výdělečné schopnosti nejsou v takové míře, aby stačily na uspokojení základních životních podmínek života dítěte či dětí a je tedy odkázána na pomoc státu.

¹¹NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 6. ISBN 80-85647-84-2

¹²Sociální věci. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/soc.html> >

2.1 Výchova a výživa dětí

Dle § 31 odst. 1 zákona o rodině jsou rodiče povinni řádně vychovávat své děti, pečovat o jejich zdraví a mají povinnost zabezpečit svým dětem citový, tělesný, rozumový a mravní vývoj. Řádnou výchovu dětí a mládeže, uspokojování jejich osobních, kulturních a hmotných potřeb je nutné považovat za součást péče o všestranný rozvoj nové generace proto, aby byla schopna převzít a dále upevňovat hodnoty člověka i života. Na tomto se podílí stát, občanské instituce, různá kulturní zařízení, škola a zejména rodina.

Mezi prostředky, jimiž stát plní vůči rodině a mládeži svou sociální funkci, je třeba především uvést velmi rozsáhlou oblast sociálních služeb, na jejichž poskytování se podílí prakticky všichni občané.¹³

Pro vzájemný vztah péče společnosti a péče rodiny o dorůstající děti je charakteristické především to, že podíl státu a společnosti na výchově a výživě dětí nezužuje nebo nenahrazuje povinnosti, které k nim mají jejich rodiče. Naopak okruh povinností rodičů nezasahuje do sféry sociálních služeb, které jsou zajišťovány státem, a které tvoří podstatnou a rozsáhlou oblast péče o dítě. Lze tedy říci, že jak péče společnosti na jedné straně, tak péče rodiny na straně druhé mají svou specifickou a vzájemně nenahraditelnou funkci.¹⁴

„Žijí-li rodiče a děti ve společné domácnosti, je vyživovací povinnost plněna převážně naturálně, tj. přímým uhrazováním osobních potřeb dítěte.“¹⁵ Naopak tam, kde došlo k rozpadu původní rodiny, je vyživovací povinnost plněna převážně stanovenými peněžitými částkami.

¹³NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. Vyživovací povinnost, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 10. ISBN 80-85647-84-2

¹⁴Srov. tamtéž. str. 11

¹⁵Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW:< <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25068/Vyzivne.html> >

2.2 Výživné a morální principy

Úprava vyživovací povinnosti nevyplývá jen ze společensko-ekonomické funkce výživného, ale je podmíněna i mravními názory společnosti.¹⁶

Ovlivnění právní úpravy výživného morálními názory společnosti spočívá zejména v tom, že právní úprava vychází ze situace, která je mravními názory společnosti sankcionována jako situace, která je s morálkou v souladu. Jde např. o řádné a dobrovolné plnění výživného v rámci fungujících rodinných vztahů, o vzájemnou pomoc a podporu mezi členy rodiny, o dobré osobní styky atd. Právní úprava se snaží zajistit, aby tam kde dojde k poruchám v rodinněprávních vztazích, byly řešeny tak, aby jejich působení bylo co nejvíce omezeno. Pro úpravu výživného to konkrétně znamená, že zákon usiluje zajistit i pro poruchové případy plnění výživného pravidelně, řádně a v rozsahu, který odpovídá jeho funkci v rodině.¹⁷

Do úpravy výživného se promítají i některé zásady, které ovlivňují naše celé rodinné právo. Jde o takové zásady, jako je rovnost muže a ženy, rovnost dětí bez ohledu na jejich manželský nebo mimomanželský původ, soulad zájmu rodiny a společnosti apod. Pro konkrétní úpravu výživného to znamená rovné postavení osob povinných a oprávněných bez jakýchkoli výhod nebo výsad, daných určitým postavením nebo stavem. Přesto, že normy rodinného práva včetně norem upravujících výživné, mají úzký vztah k morálním zásadám, jsou a zůstávají svou povahou normami právními.¹⁸

Etické a morální zásady nemají vliv jen na úpravu vyživovací povinnosti, ale působí i při výkladu a aplikaci právních předpisů. Jsou a budou proto také ovlivňovat i rozhodnutí soudů v jednotlivých konkrétních případech a soudní judikatura se jich bude dovolávat jako důležitého interpretačního momentu.¹⁹

¹⁶NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. Vyživovací povinnost, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 11. ISBN 80-85647-84-2

¹⁷Madara, Z.a kolektiv: Právní slovník 2.díl, P-Ž. 5. zcela přepracované a doplněné vydání, Praha: Panorama, 1988, s.564

¹⁸NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. Vyživovací povinnost, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 12. ISBN 80-85647-84-2

¹⁹Srov. tamtéž. str. 12

3. DĚTI A ROZVOD

Přes formální rovnost soudy stále svěřují děti po rozvodu manželů častěji do výhradní péče matkám. Pramení to z faktu, že v úplných rodinách jsou to většinou právě matky, které zastávají každodenní úkony spojené s péčí o děti, jsou dětem spíše k dispozici a reprezentují před nimi rodičovský pár jako celek. Rozvod znamená v drtivé většině případů narušení či oslabení kontaktů mezi otcem a jeho dětmi.²⁰

Můžeme říci, že partnerský vztah při uzavírání manželství počítá již s možností rozvodu? Je současný trend nesezdaného partnerství pro dítě výhodou? Pro dospělého člověka je rozvod nebo rozchod partnerů ve většině případů negativním, bolestným zážitkem a co pak teprve pro děti? Samozřejmě, že pokud se jedná o manželství či soužití bez dětí, je daná záležitost věcí pouze dvou partnerů, do které by žádná instituce neměla vstupovat.

Na zprávu o rozvodu nebo po rozestěhování rodičů, kdy dítě ztrácí kontakt s rodičem, který odešel, mohou děti reagovat podobným způsobem jako na úmrtí blízké osoby nebo na jinou silně traumatizující událost a procházejí několika adaptačními fázemi. V první fázi se zapojují obranné mechanismy, které tlumí psychickou bolest a zraňující emoce (bolest, strach, zlost), nemohou například uvěřit, že je to pravda, předstírají, že na tom nezáleží, avšak vždy chovají naději, že se rodiče k sobě vrátí, a to většinou i v situacích, kdy rozvodu předcházela intenzivní rodičovský konflikt. V této fázi může dojít k nesprávné interpretaci rodiči nebo příbuznými, popř. všemi, kdo se v rozvodové situaci angažují, kteří docházejí k názoru, že dítě žádný problém nemá (pokud jej bagatelizuje nebo o něm nemluví), nebo že druhého rodiče nepostrádá. Ve druhé fázi mohou děti pociťovat velkou zlost. Je to přirozená reakce na někoho nebo něco, co dítěti působí bolest, a pokud dětem není umožněno zlost vyjádřit (v krajním případě za její projevy mohou být trestány), tak ji v dané chvíli potlačí, ale objeví se v podobě různých úzkostných projevů nebo neadekvátního chování. Ve třetí fázi

²⁰DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozvodu rodičovského páru*, Praha: Sociologický ústav AV ČR v.v.i., 2008. s. 30. ISBN 978-80-7330-136-1

se s novou situací vyrovnávají, hledají nové jistoty a zvykají si na nové uspořádání. Neznamena to, že s rozvodem souhlasí a že se vzdávají myšlenky na možné obnovení soužití rodičů.²¹

V oblasti civilního procesu jde zejména o otázku vzájemného vztahu rozvodového řízení a opatrovnického řízení případně o procesní instituty prodlužující nebo komplikující samotný rozvod. Ztížení a případné komplikace rozvodu s nezletilými dětmi v procesním právu však někdy může mít za následek spíše snížení ochrany zájmů nezletilých dětí, typicky za situace, kdy mezi rodiče je neurvale veden tvrdý boj o dítě a kdy je spíše v zájmu dítěte, aby o něm bylo rozhodnuto co nejrychleji.²² Následné rozpory po rozvodu či rozchodu v civilním soudním řízení, jehož součástí se dítě nestává dobrovolně, můžou dítě negativně poznamenat i na celý život.

Rozhodnutí o svěření dítěte do péče, spory o výši výživného, rozpory o majetek, hádky, to vše zanechává na dítěti traumatizující zážitek. Ztrácí jistotu bezpečí a důvěry. Ať už jde o nemluvně či dítě navštěvující již školní docházku, střední školu, v každém věku je rozvod nebo rozchod rodičů poznamenává. „*U dětí se nejčastěji objevují lítost, obavy, zlost nebo vnitřní chaos. Navenek se děti projevují zvýšenou plačtivostí, negativizmem, zlobením nebo zhoršením školního prospěchu v důsledku neschopnosti se soustředit.*“²³ U některých dětí se objevuje zhoršení spánku a strach z odloučení od rodiče nebo jiné pečující osoby, citlivé a výbušné chování. Dokonce i v dospělosti může rozvod na psychiku člověka stále působit.

Avšak pokud je přístup rodičů k rozchodu, rozvodu „správný“ a rozumný, berou na dítě zřetel, dávají mu oba stejnou lásku, problémy a rozpory mezi nimi řeší mimo dosah dítěte, nepomlouvají se navzájem jako při společném soužití, dítě se se situací vyrovnává lépe.

²¹Děti, rodiče a rozvody. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.rodina.cz/clanek2859.htm>>

²²HRUŠKOVÁ, M. Rodinné právo v aplikační praxi: edice právních rozhledů. 1.vydání. Praha: C.H. Beck, 2000. s.23. ISBN 80-7179-293-4.

²³Děti, rodiče a rozvody. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.rodina.cz/clanek2859.htm>>

4. DRUHY VYŽIVOVACÍCH POVINNOSTÍ

Podle povahy osobního poměru mezi oprávněným a povinným, rozlišuje a upravuje zákon o rodině vyživovací povinnosti dětí k rodičům, mezi ostatními příbuznými, mezi manželi, vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi a vyživovací povinnost rodičů k dětem, která je považována za nejdůležitější a nejvýznamnější.

Jednotlivé druhy výživného se v některých případech navzájem setkávají tím způsobem, že jsou současně splněny podmínky pro více z nich. V takových případech mluvíme o střetu či konkurenci vyživovacích povinností nebo vztahů na výživné. Řešení těchto střetů mezi jednotlivými druhy výživného je důležité zejména proto, že zákon pro každý z druhů výživného jinak upravuje podmínky jeho vzniku a trvání, i jeho rozsah. Při řešení těchto střetů jde o stanovení vzájemné konkurence nebo jiného vztahu mezi jednotlivými druhy výživného.²⁴

4.1 Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnost dětí k rodičům je upravena v ustanovení § 87 zákona o rodině a vzniká za splnění následujících podmínek: schopnosti a možnosti dítěte samostatně se živit, odkázanost rodiče na výživu, a soulad s dobrými mravy.²⁵

U schopnosti a možnosti dítěte samostatně se živit se bude zpravidla jednat o dítě zletilé, které je výdělečně činné a má stálý a pravidelný příjem. Avšak není vyloučen případ, že by tato vyživovací povinnost vznikla dítěti nezletilému, které by bylo schopno samo se živit. V případě, že je k výživě povinno více dětí téhož rodiče, je rozsah vyživovací povinnosti stanoven u každého dítěte zvlášť, a to podle poměru jejich schopností, možností a majetkových poměrů ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí.²⁶

²⁴NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 18. ISBN 80-85647-84-2

²⁵HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 268. ISBN 80-210-3974-4

²⁶Srov. tamtéž. str. 269

Další z podmínek je závislost a odkázanost rodiče na výživu, kdy podmínka je naplněna tehdy, nemá-li rodič dostatečné příjmy na uspokojování svých potřeb. K tomuto může dojít např. v případě, že rodiči nevznikl nárok na důchod z důchodového pojištění, nebo je tento důchod s ohledem na jeho specifické potřeby natolik nízký, že neumožňuje uspokojování jeho potřeb.²⁷

Poslední podmínkou pro posouzení vzniku vyživovací povinnosti je soulad s dobrými mravy, kdy v rozporu s nimi by bylo např. neplnění vyživovací povinnosti rodiče k dítěti v minulosti, nezáměr o dítě, skutečnost, že rodič opustil rodinu, že byl zbaven rodičovské zodpovědnosti a nebo v případě, že byl rodič odsouzen za trestný čin, což mělo i majetkové následky apod.²⁸

4.2 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými je blíže upravena v ustanoveních § 88 až 90 zákona o rodině, která je, stejně jako ostatní vyživovací povinnosti, založena na vzájemném osobním vztahu. Pro tuto vyživovací povinnost je charakteristické, že se jedná o vyživovací povinnost vzniklou mezi příbuznými v řadě přímé, tedy předky a potomky s výjimkou rodičů a dětí, jejichž vzájemná vyživovací povinnost je upravena samostatně. To také znamená, že vyživovací povinnost se neváže na osoby příbuzné v pobočné linii, mezi něž patří např. sourozenec.²⁹

Zákon o rodině stanoví pro tuto vyživovací povinnost řadu pravidel a zásad, mezi něž patří také podmínka ta, že osoba oprávněná výživné nutně potřebuje. Další zásadou, na které je založena vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, je zásada priority vyživovací povinnosti potomků, která znamená, že vyživovací povinnost mají především potomci oprávněné osoby. Jestliže však tuto povinnost potomci plnit nemohou přechází vyživovací povinnost na předky.³⁰

²⁷HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 268. ISBN 80-210-3974-4

²⁸Srov. tamtéž. str. 270

²⁹NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 133. ISBN 80-85647-84-2

³⁰Srov. tamtéž. str. 272

Nesmíme zde také opomenout obecná kritéria potřebná pro rozsah a výši vyživovací povinnosti, kterými jsou schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného.³¹

4.3 Vyživovací povinnost mezi manžely

Vyživovací povinnost mezi manžely je upravena a blíže specifikována v ustanovení § 91 zákona o rodině.

Výživné mezi manžely předchází všem ostatním typům výživného. Pokud bude osoba oprávněná nárokovat po někom výživné, vždy to v prvním případě bude manžel. Teprve pokud ten nebude schopen vzhledem ke svým možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům výživné hradit, je možné obrátit se na další povinné (rozvedený manžel, rodiče, děti, ostatní příbuzní).³²

Neplní-li jeden z manželů vyživovací povinnost, musí mít výživné takový rozsah, aby hmotná a kulturní úroveň manželů byla v zásadě stejná. V případě, že se tato úroveň manželů bude lišit, vzniká povinnost manžela s vyšší úrovní druhého vyživovat i v tom případě, kdyby byl druhý manžel v nouzi či nějaké chudobě. Soud při určování výživného mimo výše uvedeného přihlíží k péči o společnou domácnost. Výživné mezi manžely se opět řídí obecnými kritérii, tedy schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry povinného a odůvodněnými potřebami oprávněného. Nezbytné je také pravidlo, že výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy (např. hrubé chování, podvádění).³³

³¹Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-mezí-ostatními-příbuznými>>

³²Výživné mezi manžely. [online]. 2010 [citováno 25. ledna 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.pravnik.cz/a/22/vyzivne-mezí-manžely.html>>

³³Srov. tamtéž

4.4 Výživné rozvedeného manžela

Vznik vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely je upraven v ustanoveních § 92 - 94 zákona o rodině. Ke vzniku vyživovací povinnosti může dojít pouze rozvodem manželství. Pokud není schopen se jeden z rozvedených manželů sám živit, je oprávněn požadovat po bývalém partnerovi, aby mu přispíval podle svých schopností, možností a majetkových poměrů na přiměřenou výživu.³⁴

Příspěvek na výživu rozvedenému manželu může být nižší než výživné za trvání manželství. Avšak rozvedenému manželu, jenž v soudním sporu s rozvodem nesouhlasil a který se přitom na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž byla rozchodem způsobena závažná újma, soud může přiznat výživné až ve stejné výši, jako kdyby účastníci rozvodového řízení byli nadále manžely.³⁵

Právo na výživné zanikne, jestliže oprávněný manžel uzavře nové manželství nebo povinný manžel zemře. Právo na výživné zanikne též poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy.³⁶

4.5 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce

Životní situace neprovdané matky zpravidla není nejlehčí, zvláště v okamžiku, kdy otec dítěte se o matku ani o dítě nezajímá a nepodporuje ji. Skutečnost, že zákonodárce pamatuje i na takové obtížné situace v životě ženy se odráží v ustanovení § 95 zákona o rodině.³⁷

³⁴NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 157. ISBN 80-85647-84-2

³⁵Tiscali.cz. [online]. 2010 [citováno 25. ledna 2010]. Dostupné na WWW: <http://tiscali.cz/mone/mone_center_050713.867890.html>

³⁶Výživné rozvedeného manžela. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.rozchod.cz/rady/vyzivne-rozvedeneho-manzela>>

³⁷epravo.cz. [online]. 2010 [citováno 26. ledna 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prava-neprovdane-matky-podle-95-zakona-o-rodine-18875.html>>

Otci dítěte, za kterého není matka provdána, jsou stanoveny dvě povinnosti, respektive přiznání matce dítěte právo na příspěvek na přiměřenou výživu po dobu dvou let a dále právo na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím. Mezi tyto náklady bychom mohli zařadit těhotenské šaty, obuv, zvláštní léky, náklady na pobyt v nemocnici a lékařský zákrok apod. Pod tento termín však není možno podřadit náklady, které matce vznikly při pořizování výbavičky dítěte, kočárku, postýlky, sedačky atd.³⁸

Příspěvek na výživu lze požadovat pouze a jen po muži, který je otcem dítěte, nebo ten, jehož otcovství je pravděpodobné a současně po muži, za kterého není matka dítěte provdána.³⁹

4.6 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Tento typ nejvíce známé vyživovací povinnosti upravují § 85 - §86 zákona o rodině. Podrobněji o tomto výživném pojednává následující kapitola.

5. VYŽIVOVACÍ POVINNOST RODIČŮ K DĚTEM

Zákon o rodině chápe výživné v širším smyslu a rozumí jím nejen vlastní výživu, nýbrž i uspokojování všech nezbytných potřeb kulturního člověka, tj. nejen potřeby stravování, ošacení a bydlení, ale i potřeby kulturní, sportovní, rekreační, léčebné apod. V tomto pojetí je užíváno i pojmu vyživovací povinnost.⁴⁰

Každé dítě je v samostatném právním vztahu ke každému ze svých rodičů. Rodiče, a to oba, jsou-li jako rodiče známi, mají každý sám za sebe vyživovací povinnost vůči svému dítěti. Jejich povinnost je společná. Neznamena to však, že by každý z rodičů byl povinen plnit ji stejným způsobem a ve stejném rozsahu.

³⁸Srov. tamtéž

³⁹Vztahy mezi mužem a ženou. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW:< <http://www.katalog-pravniku.cz/zajimavost/zaklady-rodinneho-prava/>>

⁴⁰Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.vyživne.cz/zakladni-informace-o-vyživnem-v-cr>>

Předpokladem je, že se rodiče podílejí na výživě svého dítěte tak, jak to odpovídá možnostem a schopnostem každého z nich, a že se přitom vzájemně doplňují, aby potřeby dítěte byly řádně zajištěny. Míra potřeby osobní péče bude záviset na věku dítěte, na jeho zdravotním stavu, na podmínkách života rodiny, na způsobu přípravy pro budoucí povolání, na zájmech a aktivitách atd.⁴¹

Účelem výživného je uhrazování nejen průběžně se vyskytujících (běžných) potřeb nezletilého dítěte, ale všech potřeb prospěšných jeho všestranného vývoji. Tomu je přizpůsobena i splatnost výživného ve formě pravidelných plnění v jednotlivých obdobích, i když nelze vyloučit rozdílnost odůvodněných potřeb nezletilého dítěte v jejich průběhu. Podle ustanovení § 97 odst. 1 zákona o rodině se výživné platí v pravidelných opětvujících se částkách, které jsou splatné vždy na měsíc dopředu.⁴²

5.1 Vznik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost vzniká zásadně se vznikem rodičovského právního vztahu, tj. u matky okamžikem narození dítěte, u otce pak na základě určení otcovství podle jedné z domněnek určování otcovství (§ 51-54 zákona o rodině). Vyživovací povinnost je stanovena oběma rodičům bez ohledu na to, zda jsou manžely či nikoli. Pokud by nedošlo k určení otcovství k dítěti, vyživovací povinnost k dítěti by měla pouze matka, případně by nebyl vyloučen vznik vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými. Vyživovací povinnost vzniká vždy ze zákona, a proto není nutné, aby o ní rozhodoval soud. Pokud se rodiče nedohodnou na výživném, případně spolu nežijí, stanoví soud konkrétní rozsah vyživovací povinnosti na základě objektivního posouzení potřebnosti osoby oprávněné a možností a schopností osoby povinné.⁴³

⁴¹NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 64. ISBN 80-85647-84-2

⁴²HRUŠÁKOVÁ M. KRÁLÍČKOVÁ Z., *Rodinné právo*, Masarykova univerzita, Brno 1994. s.44. ISBN 80-210-0876-8

⁴³HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 258. ISBN 80-210-3974-4

Jsou-li rodiče manžely, je třeba na zvýšené potřeby matky v době těhotenství přihlídnout při určení vyživovací povinnosti mezi manžely, jestliže rodiče manžely nejsou, je úhrada těchto potřeb řešena ustanovením § 95 zák. o rodině jako příspěvek na výživu a úhradu některých potřeb neprovdané matce, tedy opětně jako nárok matky dítěte, nikoli počatého dítěte.⁴⁴

5.2 Změna vyživovací povinnosti

Úprava výživného se děje vždy podle stavu, který existuje v době, kdy je soudní rozhodnutí vydáno. Změní-li se poměry, může být na návrh jedné či druhé strany výživné zvýšeno, či naopak sníženo. Za změnu poměrů se považuje např. rozšíření potřeb oprávněného - většinou tato skutečnost souvisí s věkem dítěte - dospívající student má větší nároky než kojeneček apod., či zhoršení, popř. zlepšení, finanční a materiální situace povinného - například z důvodu dlouhodobé nemoci, péče o další děti, vzrůstu příjmů apod.⁴⁵

Pokud existuje odůvodněná potřeba dítěte, osoba, které soud svěřil dítě do výchovy (popř. sám zletilý potomek), podá návrh opatrovnickému soudu, v jehož obvodu má dítě bydliště. Příslušný soud zahájí řízení o zvýšení výživného a v rámci řízení přezkoumává, zda se skutečně jedná o takovou změnu poměrů, na jejímž základě dojde ke změně výše výživného. Je nutné mít na zřeteli, že musí jít o změnu poměrů dlouhodobějšího rázu, nikoliv jen o přechodnou změnu, jako je např. krátkodobý pobyt dítěte u druhého rodiče apod.⁴⁶

Pokud k žádné z uvedených změn nedojde, soud zvyšuje vyživovací povinnost zpravidla po uplynutí tří let od předchozí úpravy. Pro rozhodování soudu o změně dřívějšího rozhodnutí platí stejné zásady jako pro první rozhodování soudu o výchově a výživě dítěte.

⁴⁴NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 98. ISBN 80-85647-84-2

⁴⁵Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.vyživne.cz/vyživovaci-povinnost-rodicu-k-detem> >

⁴⁶Srov. tamtéž

Návrh na zahájení řízení o změnu výživného musí obsahovat skutečnosti, které vedou oprávněného či povinného k podání návrhu, a dále důkazy, kterých se oprávněný či povinný dovolává. Dále je třeba uvést datum, od kterého se žádá zvýšení či snížení výživného a v neposlední řadě je potřeba uvést výši výživného.

5.3 Zánik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rodičů k dětem není časově omezena, trvá, dle § 85 odst. 1 zákona o rodině, zásadně do doby, dokud dítě není schopno samo se živit. Schopnost dítěte k tomu, aby se samo živilo, není tedy závislá na dosažení určité věkové hranice, nýbrž na tom, kdy dítě nastoupí do zaměstnání a pobírá mzdu. Vyživovací povinnost rodičů k dětem bude tedy trvat po celou dobu přípravy dítěte na budoucí povolání. Může se však ale také stát, že po určité době, co již dítě pracuje, se rozhodne pokračovat ve studiu, a v takovém případě se vyživovací povinnost rodičů k němu obnovuje.⁴⁷

Může nastat i případ, kdy se dítě vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebude moci připravovat na své budoucí povolání. V tom případě bude vyživovací povinnost rodičů trvat po celou dobu života dítěte (v pozdějším věku se bude spíše koncentrovat na výkon osobní péče o dítě, které získá např. invalidní důchod).⁴⁸

Zánik vyživovací povinnosti nastane v době uzavření manželství dítěte, i přesto, že by dítě nebylo schopno samo se živit. Vyživovací povinnost zaniká také osvojením dítěte, neboť dítě osvojením vstupuje do rodiny osvojitelů.⁴⁹

Absolutně vyživovací povinnost zaniká smrtí dítěte nebo rodičů.⁵⁰

⁴⁷NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 102. ISBN 80-85647-84-2

⁴⁸HRUŠKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 267. ISBN 80-210-3974-4

⁴⁹NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 106. ISBN 80-85647-84-2

⁵⁰Srov. tamtéž. str. 106

5.4 Neplnění vyživovací povinnosti

Neplněním vyživovací povinnosti se rozumí, že oprávněné osobě se nedostane všeho, co je obsahem vyživovací povinnosti. Z hlediska trestní odpovědnosti je nerozhodné, zda oprávněné osobě je plněno dobrovolně nebo na základě výkonu rozhodnutí. Při rozhodování o vině posuzuje soud samostatně rozsah vyživovací povinnosti, je nutné vždy určit alespoň v minimální výši, jakou byl povinen obviněný na výživu přispívat a to i tehdy, pokud taková částka doposud nebyla určena pravomocným občanskoprávním rozhodnutím.⁵¹

Stává se, že rodič výživné neplatí, případně je platí nepravidelně a nebo dítěti dává nejrůznější věcné či finanční dárky, které potom označuje za výživné. Za výživné však nelze považovat příležitostné plnění v době styku povinného rodiče s dětmi, které má povahu dárků či jiných podobných plnění, které nesměřují k uspokojování odůvodněných potřeb nezletilých dětí.⁵²

Neplnění vyživovací povinnosti (odst. 1 trestního zákoníku) v povinném rozsahu, byť i neplnění několika jednotlivých měsíčních dávek, zpravidla nejméně čtyř (dle nového trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010), je trestné.

Vyhýbání se plnění povinnosti (odst. 2 trestního zákoníku) je její neplnění spojené s jednáním, jímž se pachatel chce zbavit své povinnosti nebo zmařit vymáhání výživného. Například záměrně mění často bez vážných důvodů zaměstnání nebo úmyslně přijme zaměstnání s malým výdělkem.⁵³ Vyhýbání se vyživovací povinnosti je možné i ve výkonu trestu (např. odmítáním práce).

⁵¹Neplnění vyživovací povinnosti. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/neplneni-vyzivovaci-povinnosti-43974.html>>

⁵²HOLUB, M.; NOVÁ, H.; SLADKÁ-HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině, komentář a předpisy související*. Praha: Linde Praha a.s., 2007. ISBN 978-80-7201-668-6 viz § 96 odst. 1

⁵³NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část*. Praha: ASPI, a.s., 2007. s 299. ISBN 80-901683-2-9

6. ROZSAH VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI

Ve fungující rodině se rozsah vyživovací povinnosti k dítěti nezkoumá, neboť se předpokládá, že rodiče poskytnou svým dětem výživu v maximální míře a dobrovolně, podle svých schopností a možností. Avšak v případě, že rodiče spolu nežijí nebo výživu k dítěti neplní dobrovolně, rozhoduje o stanovení vyživovací povinnosti soud.⁵⁴

Podle zákona o rodině oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů; dítě má právo se podílet na životní úrovni svých rodičů. Při určení rozsahu vyživovací povinnosti přihlíží soud k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje, tj. realizuje fyzické a jiné faktické úkony nutné k životu a zdárnému vývoji dítěte. V případě posouzení majetkových poměrů rodičů je přitom vždy nutné přihlídnout nejen k fakticky dosahovaným příjmům rodiče, ale i k celkové sumě jeho movitého a nemovitého majetku a způsobu života, resp. životní úrovni.⁵⁵

Pro celkovou výši vyživovací povinnosti budou rozhodné možnosti a schopnosti obou rodičů. To znamená, že i při určování vyživovací povinnosti jen jednoho z rodičů je třeba posoudit rozsah této povinnosti i u druhého rodiče, protože teprve jejich souhrn dává základ pro úvahu o rozsahu výživného.⁵⁶

6.1 Odůvodněné potřeby dítěte

Odůvodněné potřeby jsou u každého dítěte individuální, neboť jsou dány faktory, jež závisí zejména na věku dítěte, na jeho zdravotním stavu, psychické vyspělosti, schopnostech, zájmech, výběru budoucího povolání apod.⁵⁷

⁵⁴Vyživovací povinnost. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.rozvod-online.net/vyzivovaci-povinnost/>>

⁵⁵Srov. tamtéž

⁵⁶NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 70. ISBN 80-85647-84-2

⁵⁷Výživné. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html>>

S přibývajícím věkem se potřeby dítěte zvyšují, což vede většinou ke zvýšení stanoveného výživného. Růst potřeb dítěte v důsledku jeho přibývajícího věku probíhá ovšem postupně a plynule. Je proto někdy dosti problematické najít správnou časovou hranici, od níž má být v závislosti na růstu potřeb dítěte placeno vyšší výživné. Je samozřejmé, že tato hranice bude záležet na konkrétních okolnostech, avšak existují přesto určité mezníky, s nimiž obvykle bývá spojováno zvýšení výživného. Prvním z nich je přechod od kojeneckého věku do věku předškolního. Druhým takovým mezníkem bývá začátek povinné školní docházky a třetí mezník probíhá v předpubertálním věku, kdy dochází k podstatnému vzrůstu potřeb dítěte.⁵⁸

Odůvodněné potřeby jsou však odůvodňovány i schopnostmi a možnostmi rodičů. Jsou-li reálné schopnosti možnosti rodičů velmi omezené, jsou odůvodněnými pouze běžné potřeby dítěte, které nepřesahují obvyklou základní míru „všech nezbytných potřeb nutných pro život kulturního člověka“. Jsou-li reálné možnosti a schopnosti rodičů velmi široké, jsou odůvodněnými též další potřeby dítěte, které nejsou nezbytné, ale prospěšné všestrannému vývoji dítěte.⁵⁹

6.2 Schopnosti a možnosti osoby povinné

Rozsah vyživovací povinnosti každého rodiče závisí nejen na jeho majetkových poměrech, ale především na jeho konkrétních schopnostech a možnostech. Schopnosti rodiče povinného jsou vlastnosti subjektivní, které mu umožňují vlastní existenci, případně i výživu jiných osob, jež je povinná plnit. Mezi subjektivní schopnosti řadíme např. zdatnost, zdravotní stav, vlohy a nadání, získané zkušenosti i vzdělání. Na základě těchto schopností rodiče je třeba posoudit nikoli obecnou schopnost rodiče pracovat v jakémkoliv zaměstnání, ale jeho speciální schopnost vykonávat určité povolání anebo několik povolání určitého druhu. Tato schopnost je většinou získána odpovídající odbornou

⁵⁸NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 73. ISBN 80-85647-84-2

⁵⁹HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 42. ISBN 80-210-0876-8

průpravou.⁶⁰ Uplatnění schopnosti povinného rodiče je však možné jen v rámci určitých možností.

Možnosti povinného jsou na rozdíl od jeho schopností rázu objektivního⁶¹, tzn. že povinný nemůže tyto okolnosti ovlivnit, jsou na jeho vůli v podstatě nezávislé. V rámci zjišťování možností povinného rodiče zohledňuje soud především, kde rodič žije – posuzuje místo jeho bydliště z hlediska zeměpisného, geografického i demografického, posuzuje prostředí ve kterém žije, zda má více zaměstnání, zda pobírá sociální dávky, případně objektivní nemožnost získat zaměstnání.

Při posuzování schopností a možností povinného rodiče zkoumá soud především zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popř. zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Soud přihlíží rovněž k dalším vyživovacím povinnostem rodiče - další dítě (dětí), manžel(ka).⁶² Dále vychází soud z údajů o jeho zdravotním stavu, věku, kvalifikaci, přičemž musí zohlednit rozdílnost regionů v rámci České republiky.

Pokud jsou dány společenské možnosti, umožňující, aby povinný vykonával povolání odpovídající jeho schopnostem, potom je třeba vycházet z toho, zda rodič skutečně svých schopností plně využívá k tomu, aby vykonával povolání, v němž může najít své plné uplatnění. Proto pro posouzení výživného bude rozhodující výdělek či příjem, jehož by rodič reálně mohl dosáhnout, kdyby řádně využíval své schopnosti, nikoli výdělek, který fakticky dosahuje proto, že tyto schopnosti řádně nevyužívá. Rozhoduje tedy tzv. zásada potenciality výdělku, nikoli zásada tzv. fakticity výdělku.⁶³

⁶⁰NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 76. ISBN 80-85647-84-2

⁶¹Srov. tamtéž, str. 76

⁶²Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-rodicu-k-detem>>

⁶³NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 77. ISBN 80- 5647-84-2

6.3 Vlastní majetek a příjem osoby oprávněné

Soud věnuje při posuzování míry odůvodněných potřeb nezletilého dítěte rovněž pozornost jeho majetkovým poměrům, zda tedy má dítě majetek ve vlastnictví, zejména pak, zda tento majetek poskytuje dítěti nějaký výnos nebo získá-li určitý majetkový prospěch – dědictvím, darem, výhrou apod. Mezi výnosy z majetku dítěte můžeme zařadit příjmy z kapitálového majetku, nájemné apod. Musí jít tedy o majetek, který poskytuje určité výnosy, kterých může být použito k uspokojování odůvodněných potřeb dítěte.⁶⁴

Ojedinělé příjmy dítěte, kterých docílí např. svou pracovní činností v období školních prázdnin, zpravidla nemohou ovlivnit výši vyživovací povinnosti povinného. Mezi vlastní příjem nezletilého dítěte se započítávají dávky sociálního zabezpečení, z nichž připadá v úvahu především sirotčí důchod (§ 52 a § 53 zákona o důchodovém pojištění).⁶⁵

Nezohledňuje se tedy jakýkoliv příjem, ale jen takový, který přináší trvalý nebo dlouhodobý užitek. Takové znaky splňují rovněž příjmy, které oprávněný pobírá v období své přípravy na budoucí povolání nebo v rámci učebního oboru anebo příjmy, které dostává v průběhu studia.⁶⁶

7. VYMÁHÁNÍ VÝŽIVNÉHO

Soudní rozhodnutí, kterým bylo stanoveno výživné, lze provést výkonem rozhodnutí ve smyslu šesté části občanského soudního řádu. Základním předpokladem, aby mohlo být přistoupeno k nucenému výkonu rozhodnutí (soudního smíru nebo soudem schválené dohody) je skutečnost, že toto rozhodnutí nebylo povinným splněno dobrovolně a tudíž může být vymáháno.⁶⁷

⁶⁴Srov. tamtéž, str. 96

⁶⁵Srov. tamtéž, str. 97

⁶⁶Srov. tamtéž, str. 97

⁶⁷Výživné. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html>>

Pokud jde o placení běžného výživného, je třeba považovat za rozhodnutí, která nebyla splněna, všechna ta rozhodnutí, u nichž prošla lhůta splatnosti byt' jedné opětuující se dávkou výživného. Výkon rozhodnutí nařídí soud pouze na návrh oprávněného. Jestliže v nalézacím řízení, ve kterém soud ukládá povinnost k hrazení výživného, můžou vystupovat jako oprávnění všechny nezletilé děti zastoupené kolizním opatrovníkem, v řízení vykonávacím již vystupuje každý oprávněný samostatně a je povinen samostatně podat návrh. Bylo-li dítě svěřeno do výchovy jednoho z rodičů, může je tento rodič v řízení o výkon rozhodnutí zastoupit; teprve kdyby v průběhu řízení došlo ke střetu zájmů, bylo by třeba, aby byl nezletilému dítěti ustanoven kolizní opatrovník.⁶⁸

Pohledávky z výživného lze vymáhat prostřednictvím výkonu rozhodnutí, návrhem na nařízení exekuce a nebo také podáním trestního oznámení⁶⁹ pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy podle ustanovení § 196 trestního zákoníku (s účinností do 31. 12. 2009 ustanovení § 213 trestního zákona).

Odbornou pomoc při uplatňování nároku osoby oprávněné na výživné a při jeho vymáhání, včetně pomoci při podávání návrhu soudu, mají povinnost poskytnout orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností.⁷⁰

7.1 Postup policejního orgánu při podání trestního oznámení

Žádný zákon neomezuje okruh osob, které mohou podat trestní oznámení. Může se jednat o naprosto jakoukoli fyzickou i právnickou osobu, i cizince, zdržující či nezdržující se na území České republiky.⁷¹ Povinnost oznámit orgánům činným v trestním řízení skutečnost, že není plněna vyživovací

⁶⁸Srov. tamtéž

⁶⁹Výživné (alimony) na děti se bude možná stanovovat podle tabulek. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.nasepenize.cz/vyživne-na-deti-se-bude-mozna-stanovovat-podle-tabulek-5898>>

⁷⁰Srov. tamtéž

⁷¹Kdo může podat trestní oznámení? [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.mvcr.cz/clanek/faq-podani-to-kdo-muze-podat-trestni-oznameni-vztahujici-se-k-trestnym-cinum-korupcniho-charakteru.aspx>>

povinnost má orgán sociálně-právní ochrany dětí, dále takto musí učinit i státní orgány, právnické i fyzické osoby.

Dle § 158 odst. 1 trestního řádu je povinnen státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a co nejrychleji je vyřizovat. To v praxi znamená, že trestní oznámení je možno podat na kterémkoli oddělení policie, ale též na jakémkoli úřadu vyšetřování a státním zastupitelství. Tyto orgány mají povinnost trestní oznámení přijmout a bez průtahů věc vyšetřit.⁷² Trestní oznámení může mít formu ústní, písemnou⁷³ popř. telefonickou.

Náležitosti podání trestního oznámení jsou ustanoveny v § 59 odst.4 trestního řádu. Při podání trestního oznámení je vhodné mít s sebou platný občanský průkaz. Protokol o trestním oznámení musí vždy obsahovat osobní údaje oznamovatele, dítěte a osoby povinné. Mezi osobní údaje můžeme zařadit jméno, příjmení, datum narození, trvalé popř. přechodné bydliště, zaměstnání popř. název studující školy, telefonické kontakty, popř. další nezbytné informace vyplývající z výslechu.

Před podáním trestního oznámení pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku) by si měl oznamovatel předem připravit a vzít s sebou (z důvodu usnadnění práce policejnímu orgánu a v návaznosti na to se tímto může urychlit celý proces prověřování) rodný list oprávněného dítěte, popř. vlastní rodný list, pokud podává trestní oznámení zletilé dítě, všechny rozsudky týkající se skutku (např. rozvodový, úprava vyživovací povinnosti, navýšení či snížení výživného apod.) nebo by měl oznamovatel alespoň znát čísla jednacích rozsudků, jejichž obsah si následně policejní orgán vyžádá od příslušných institucí. Dále by měla osoba oprávněná předložit složenky nebo jiný doklad o případném uhrazeném výživném.

Při podávání trestního oznámení je oznamovatel vyslechnut o okolnostech, za nichž byl čin spáchán, o osobních poměrech toho, na něhož se oznámení

⁷²Bílý kruh bezpečí [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://bkb.juristic.cz/81821/short>>

⁷³Viz příloha č. III – Vzor trestního oznámení

podává, o důkazech a o výši škody způsobené oznámeným činem. V případě, že je oznamovatel zároveň poškozeným nebo jeho zmocněncem, musí být vyslechnut také o tom, zda žádá, aby soud rozhodl v trestním řízení o jeho nároku na náhradu škodu.⁷⁴ V protokolu o trestním oznámení se popisuje období neplnění vyživovací povinnosti, způsob hrazení výživného - na účet, složenkami, finanční situace oprávněného rodiče, oprávněné potřeby a nároky dítěte, přístup rodiče povinného k plnění výživného, jeho zájem o dítě, zda mu dává či posílá nějaké dárky, zda mu telefonuje apod., možnosti a majetkové poměry obou rodičů, výše příjmů obou rodičů, případné dluhy a další vyživovací povinnosti rodiče povinného, finanční náklady oprávněného rodiče spojené se školní docházkou a mimoškolními zájmy dítěte, případné náklady spojené s nemocí, psychickým či fyzickým postižením, náklady spojené se stravou, ubytováním, ošacením dítěte, ale také to, zda se vlivem neplacení výživného nedostalo dítě do hmotné nouze, popř. nouzi konkrétně popsat.

Splňuje-li trestní oznámení všechny náležitosti, sepíše se přehled placení výživného za předmětné období a následně policejní orgán zahájí úkony trestního řízení dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu. Dále si policejní orgán vyžádá od institucí důkazní materiály týkající se skutku, potřebné zprávy od státních orgánů a zaměstnavatele povinného rodiče. Zjišťuje, zda byla či je osoba povinná (podezřelý z přečinu zanedbání povinné výživy) ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) nebo ve vazbě za období, za které dluží na výživném, v případě, že ano, tak zjišťuje, zda ve výkonu trestu pracovala, kde pracovala, zda měla možnost pracovat a zda ohlásila, že má vyživovací povinnost. V případě, že neměla osoba povinná možnost ve VTOS pracovat nebo byla-li v tomto období ve vazbě, nelze jí za toto období stíhat. U osoby povinné si policejní orgán dále opatří opis z evidence rejstříku trestů, zprávu o jejím pracovním hodnocení, výpis ze Živnostenského rejstříku, zprávu o pověsti, popř. si vyžádá od příslušného okresního soudu exekuce na výživné.

⁷⁴Bílý kruh bezpečí [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW:<<http://bkb.juristic.cz/81821/short>>

Jak u osoby povinné tak u osoby oprávněné žádá policejní orgán o podání zprávy od příslušného úřadu práce, zda jsou nebo byli v evidenci uchazečů o zaměstnání, zda od úřadu pobírají dávky státní sociální podpory (např. přídavek na dítě, sociální příplatek, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, příspěvek na školní pomůcky), od příslušného Městského úřadu pobírání dávek na dorovnání příjmu do sociální potřeby či jiné dávky a od Okresní správy sociálního zabezpečení, zda byli nebo jsou vedeni jako zaměstnanci malé organizace nebo jsou osobami samostatně výdělečně činnými, zda pobírali některý z důchodů či jiné dávky.

Pro rozhodnutí policejního orgánu je důležité samotné podání vysvětlení povinným dle § 158 odst. 5 trestního řádu, kdy v počáteční fázi výslechu je povinný vždy poučen dle § 197 trestního zákoníku, o účinné lítosti: *„trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek“*.⁷⁵

Následně musí být ve výslechu uvedeny osobní údaje povinného, kde bydlí, kde se zdržuje, kde bude přebírat poštu, telefonické spojení, zaměstnání, výše příjmu. Dále se uvádí zda požádal nebo pobíral sociální dávky, dávky státní sociální podpory apod., a v jakém období, zda povinný věděl, že má přispívat na výživu, zda byl ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě v období neplacení výživného, zda má další vyživovací povinnosti, zda požívá alkoholické nápoje, kouří nebo hraje automaty, zda je zadlužen, zda má exekuční srážky, zda zasílá dítěti (dětem) dárky a popř. další otázky vyplývající z výslechu. Po zhodnocení všech důkazů ve věci policejní orgán rozhodne. Není-li dáno podezření ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, je oznámení usnesením ve smyslu ustanovení § 159a odst. 1 trestního řádu odloženo.

Je-li skutková podstata přečinu zanedbání povinné výživy naplněna, postoupí věc policejní orgán dle věcné působnosti na příslušnou Službu kriminální policie a vyšetřování (SKPV) a nebo věc ukončí ve zkráceném přípravném řízení, které

⁷⁵Zákon. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

musí být ukončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému podezření ze skutku.

Oznamovatel trestného činu má právo žádat, aby byl vyrozuměn, jak bylo s jeho trestním oznámením naloženo a jaká opatření byla učiněna. Toto vyrozumění musejí policejní orgány oznamovateli sdělit ve lhůtě jednoho měsíce od podání oznámení, ovšem pouze tehdy, pokud oznamovatel o takové vyrozumění opravdu požádal.⁷⁶

7.2 Exekuce

V návrhu na výkon rozhodnutí může oprávněný navrhopvat, aby soud pověřil provedením exekuce konkrétního soudního exekutora, soud zpravidla tomuto návrhu vyhoví. Pokud však takový návrh není učiněn, soud vykoná rozhodnutí sám. Výkon rozhodnutí soud nařídí bez slyšení povinného a tedy bez jednání. Tímto postupem se sleduje nejen zjednodušení a zrychlení řízení, ale zejména to, aby povinný nebyl předvoláním k jednání varován a nepodnikl kroky, které by zmařily účel exekuce. Soud při nařizování exekuce nezkoumá její oprávněnost, posuzuje pouze splnění formálních a materiálních podmínek, tedy zda je rozhodnutí pravomocné a vykonatelné.⁷⁷

V návrhu na nařízení exekuce je oprávněný povinen uvést, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. O výkon rozhodnutí může požádat jen ten, kdo je v exekučním titulu označen jako oprávněný a exekuce může směřovat pouze proti tomu, kdo je v exekučním titulu označen jako povinný. Za typický způsob výkonu rozhodnutí ohledně pohledávky na výživném jsou srážky z mzdy.⁷⁸ Výkon rozhodnutí srážek ze mzdy najde své uplatnění u osob povinných, které jsou v zaměstnaneckém nebo obdobném poměru a u kterých se objevuje pravidelně opakující se příjem (starobní nebo invalidní důchody, penzijní

⁷⁶Trestní oznámení pro neplacení výživného. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/trestni-oznameni-pro-neplaceni-vyzivneho-vzor>>

⁷⁷Výživné. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html>>

⁷⁸Srov. tamtéž

připojištění, apod.). Tyto srážky je po doručení pravomocného usnesení o nařízení exekuce povinen zaměstnavatel poukazovat oprávněnému. Stanovené výše srážek budou zaměstnavatelem povinnému sráženy ve stanovených výplatních termínech, a to pravidelně a automaticky, až do té doby, než dojde k úplné úhradě dluhu.

Exekuční řízení není obvykle příliš zdlouhavé a soudům se daří vydávat rozhodnutí o nařízení exekuce poměrně rychle. Vzhledem k tomu, že i proti tomuto rozhodnutí má povinný možnost podat odvolání, se však může i řízení o zcela jasné a prokazatelné pohledávce značně protáhnout.⁷⁹

7.3 Účinná lítost

Splnění vyživovací povinnosti je za určitých okolností důležitější než potrestání pachatele přečinu, které by mohlo rozrušit rodinné vztahy. Proto § 197 trestního zákoníku obsahuje zvláštní ustanovení o účinné lítosti: „*Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vylašovat rozsudek.*“⁸⁰ Předpokladem pro uplatnění ustanovení o účinné lítosti však je, že vyživovací povinnost byla pachatelem splněna dobrovolně, že byla splněna zcela a konečně, a že zanedbání povinné výživy nemělo fakticky nepříznivých následků.⁸¹ Nepříznivými následky rozumíme takové následky na zdraví, na tělesném a duševním vývoji, nemožnost se připravovat na další povolání, nemožnost studia, apod., které nelze napravit ani tím, že bude vyživovací povinnost splněna dodatečně. Ustanovení o účinné lítosti nelze využít v případě, že by byl dluh zaplacen pouze částečně, a to ani v případě, že by se na tom osoba povinná

⁷⁹Výživné. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html>>

⁸⁰Zákon. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸¹Výživné. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW:<<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html>>

a oprávněná dohodli nebo že by povinný přislíbil uhrazení dluhu a nebo v případě, že by měla osoba oprávněná zájem na tom dluh povinnému odpustit.

Smyslem tohoto ustanovení samozřejmě je přimět pachatele k co nejdřívějšímu, byť již ne zcela dobrovolnému, splnění zákonné alimentární povinnosti.⁸²

O tom, zda trestnost zanedbání povinné výživy zanikla pro účinnou lítost, lze uvažovat pouze tehdy, když je náležitě zjištěno, že se pachatel tohoto přečinu dopustil.

8. POVINNÝ VE VAZBĚ ČI VE VÝKONU TRESTU

Zcela zvláštní situace vzniká tehdy, jestliže osoba, která je povinna plnit výživné k dětem, je odsouzena k trestu odnětí svobody, popř. byla jako obviněný ve vazbě zařazena do pracovní činnosti. Výdělkové schopnosti a možnosti těchto osob jsou odvislé od příjmu, které tyto osoby mohou dosahovat jako pracovní odměnu.⁸³

Při stanovení či změně výživného povinnému, který se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě, vychází soud rovněž z možností, schopností povinného a jeho majetkových poměrů před nastoupením výkonu trestu.⁸⁴

Pokud je povinný rodič ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vymezuje, kolik lze z výdělku povinného použít na úhradu výživného. Jestliže takový rodič nemá výdělečné a majetkové možnosti buď proto, že je neschopen k práci, nebo proto, že mu správou věznice nebyla práce přidělena, nelze mu za takovou dobu ukládat placení výživného. Pokud je ovšem povinný rodič odsouzen za trestný čin zanedbání povinné výživy, je v takovém případě nutné ponechat

⁸²Nový trestní zákoník zvýšil tresty pro nepláče výživného. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW:< <http://www.ceskenoviny.cz/paragrafy/zpravy/novy-trestni-zakonik-zvysil-tresty-pro-neplatice-vyzivneho/480452> >

⁸³NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 122. ISBN 80-85647-84-2

⁸⁴Srov. tamtéž, str. 123

i po dobu trestu odnětí svobody stanovené výživné v dosavadní výši, nesvědčí-li tu jiné okolnosti pro jeho změnu.⁸⁵

Odsouzenému (osobě povinné), který ve výkonu trestu vykonává práci a nezamlčel svou vyživovací povinnost, jsou náklady výkonu trestu, případně náklady vazby uspokojeny z jeho pracovní odměny teprve až po srážkách na běžné výživné pro nezletilé děti.

Srážky z pracovní odměny odsouzeného provádí ústav, v němž odsouzený vykonává trest odnětí svobody. Uvedené srážky však neprovádí automaticky, což znamená, že není sám povinen z úřední povinnosti zjišťovat vyživovací povinnosti odsouzeného.⁸⁶

Ve vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody uvádí § 41 odst. 3, že odmítnutí práce odsouzeným, který byl zařazen do práce, je závažným porušením povinnosti odsouzeného, za něž se zpravidla odsouzenému uloží kázeňský trest. V případě odmítání práce se odsouzený zpravidla umístí v době, kdy by měl pracovat, odděleně od ostatních odsouzených, přičemž se mu neumožní zájmová činnost včetně sledování televizního a rozhlasového vysílání.

⁸⁵ Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.vyživne.cz/vyživovaci-povinnost-rodicu-k-detem> >

⁸⁶ NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*, Praha: Linde Praha a.s., 1995. s. 125. ISBN 80-85647-84-2

II. Praktická část

9. CÍL VÝZKUMU

Cílem tohoto kvalitativního výzkumu je, prostřednictvím odpovědí odborníků různých institucí, jejichž náplň práce souvisí s neplněním vyživovací povinnosti, zjistit důvody neplnění vyživovací povinnosti osobou povinnou a jaký dopad má její neplnění na osobu oprávněnou.

Podkladem pro vyhodnocování výzkumu mi bude sdělení dotazovaných odborníků (specialistů).

10. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- 1. Jsou osoby povinné klienty odborníků opakovaně?*
- 2. Z jakého důvodu si povinná osoba, dle odborníků, neplní vyživovací povinnost?*
- 3. Z jakého důvodu si povinná osoba, dle mínění osoby oprávněné, vyživovací povinnost neplní?*
- 4. Pobírá osoba oprávněná dávky státní sociální podpory či jiné dávky na dorovnání příjmu a je „nucena“ si půjčovat finanční prostředky (od institucí, příbuzných, ...)?*

11. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkum pro svou bakalářskou práci jsem prováděla v rámci svého zaměstnání (příslušník Policie ČR).

Pro výzkum byly vybráni a osloveni odborníci z různých institucí, kteří přicházejí do styku, jak s osobami oprávněnými, tak s osobami povinnými v rámci problematiky neplnění vyživovací povinnosti. Výzkum dotazovaných odborníků byl proveden na základě osobních a zprostředkovaných kontaktů.

Dotazování byli 4 orgány činné v trestním řízení (příslušníci Policie ČR Jihočeského kraje), 1 specialista na vyživovací povinnost z instituce Probační a mediační služby v Českých Budějovicích a 1 sociální pracovník nejmenované vazební věznice České republiky (celkem tedy 6 odborníků). Výzkumný soubor zahrnuje ženy ve věku od 26 do 51 let, kdy všechny mají trvalý pobyt na území Českobudějovicka.

Všem dotazovaným byla přislíbena anonymita zejména z důvodu otevřenější, příjemnější a osobitější atmosféry při rozhovoru.

12. TECHNIKA SBĚRU DAT A METODIKA

Pro kvalitativní výzkum byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, který byl uskutečňován na základě předem připravených otázek. Výhodu této metody spatřuji v možnosti osobního kontaktu za účelem další průběžné sondáže a upřesnění odpovědí, či vysvětlení otázek respondentům. Pro rozhovor jsem vytvořila soubor 13 otevřených otázek zaměřených jak na praktické zkušenosti dotazovaných, tak na jejich názory z oblasti vyživovací povinnosti.⁸⁷ Odpovědi odborníků byly již v průběhu rozhovoru zapisovány. Každý rozhovor trval přibližně jednu hodinu, včetně dopisování odpovědí. Odpovědi byly následně doslovně citovány a interpretovány. Všichni respondenti byli ochotni rozhovor poskytnout.

Sběr dat probíhal v okrese Českých Budějovic - v pracovním prostředí dotazovaných odborníků v období leden-únor 2010.

⁸⁷Viz příloha č. II – Otázky použité při rozhovoru

13. VÝSLEDKY VÝZKUMU – ZÍSKANÉ VÝROKY

Výzkumná otázka č.1

- Stávají se podezřelí/odsouzení opětovně Vašimi klienty?

„Ano, osoby podezřelé za přečin zanedbání povinné výživy se tady objevují opakovaně. Někteří jsou na našem oddělení skoro už jako doma. Nemají žádné zábrany a trestná činnost je součástí jejich života. Jsou i případy, kdy bývá zneužíváno účinné lítosti podle § 196 trestního zákoníku a osoba podezřelá se u nás vyskytuje v pravidelných intervalech.“⁸⁸

„Ano, stává se dosti často, že jsou klienti opakovaně odsouzeni za tento trestný čin (nyní přečin zanedbání povinné výživy), nicméně zpočátku předchází např. podmíněný trest, podmíněný trest s dohledem, nepodmíněný trest, ...“⁸⁹

„Ano, musím říci, že za přečin zanedbání povinné výživy se v našem zařízení odsouzení vyskytují opětovně. Jako důvody často uvádějí to, že nemohli najít zaměstnání, že mají více vyživovacích povinností a nejsou schopni je všechny plnit nebo mají nesčetné dluhy, nestačí je splácet a tudíž ani plnit si vyživovací povinnost.“⁹⁰

„Musím říci, že za poslední roky se neplnění vyživovací povinnosti zvyšuje a samozřejmě, že někteří neponaučitelní podezřelí se u nás objevují opakovaně. Jsou ve svých výpovědích struční, lehkovážní a vůči výstrahám našeho orgánu jsou již imunní.“⁹¹

„Ano, určití neplatiči výživného jsou na našem oddělení opakovaně.“⁹²

⁸⁸Příslušník Policie ČR (č.2)

⁸⁹Pracovnice Probační a mediační služby ČB

⁹⁰Sociální pracovnice vazební věznice ČR

⁹¹Příslušník Policie ČR (č.4)

⁹²Příslušník Policie ČR (č.1)

„Ne, ještě jsem se opakovaně s povinným – z důvodu neplnění vyživovací povinnosti, nesetkala. Ale je pravdou, že zatím nemám natolik dlouho praxi v tomto „oboru“, abych opakovanost výsledků povinných mohla posoudit.“⁹³

Z výpovědí respondentů vyplynulo, že opakovanost „jednání“ s osobou povinnou pro přečin zanedbání povinné výživy, je častou záležitostí. Téměř všichni odborníci (5 ze 6 dotázaných) odpověděli, že se s osobami povinnými (podezřelými/odsouzenými) setkávají opakovaně, pouze 1 odborník odpověděl negativně.

Výzkumná otázka č.2

- Jaký je, dle Vašich zkušeností, nejčastější důvod neplnění vyživovací povinnosti?

„Mezi nejčastější důvody neplnění vyživovací povinnosti bych zařadila schválnost. Většinou mi podezřelý při výslechu vypoví, že druhý z rodičů jim ve společné výchově a ve styku s dítětem brání, tak proč by měli na dítě platit?“. Není zde absolutně žádná motivace k plnění.. Vím, není to určitě správné, avšak rozhodnutí soudu musí každá osoba respektovat.“⁹⁴

Následující názory odborníků vypovídají o tom, že nejčastějšími důvody neplnění vyživovací povinnosti je nedostatek financí a nezaměstnanost povinných. Dalšími důvody bývají individuální závislosti, zadluženost a minimální motivace k plnění výživného.

⁹³Příslušník Policie ČR (č.3)

⁹⁴Příslušník Policie ČR (č.1)

„Klienti vypovídají, že jsou nezaměstnaní, s minimálním příjmem, s vícečetnou vyživovací povinností a jejich schopnost a kolikrát i motivace vyživovací povinnost plnit je minimální“.⁹⁵

„Mám dojem ze všech těch případů, co mi prošly rukama, že neplnění si výživného mívá většinou důvody finanční nedostatečnosti, ztráty zaměstnání, ale také se u některých vyskytují určité závislosti, kvůli kterým nejsou schopni si vyživovací povinnost plnit. Mám na mysli zejména alkohol, cigarety, ale i v některých případech drogy.“⁹⁶

„Nejčastěji se setkávám s velkou zadlužeností, exekucemi a s tím souvisejícím nedostatkem financí. Dále musím jmenovat případnou ztrátu zaměstnání a občas se objeví i schválnost.“⁹⁷

„Odsouzení často pracují „načerno“, nemají stálé zaměstnání, tudíž ani pravidelný přísun peněz, neplatí ani zdravotní a sociální pojištění, dluhy jim narůstají a oni situaci nijak neřeší. Žijí tzv. ze dne na den a do budoucnosti nehledí.“⁹⁸

„Podezřelí uvádějí nejčastěji finanční krizi, ztrátu zaměstnání, ale u některých je na první pohled zřejmá závislost na cigaretách, alkoholu apod. Občas se také setkávám s případy, kdy se osoba podezřelá domnívá, že jí vyživovací povinnost již zanikla.“⁹⁹

Výzkumná otázka č.3

- Z jakého důvodu si, dle výpovědí osob oprávněných, neplní osoba povinná svoji vyživovací povinnost?

⁹⁵Pracovnice Probační a mediační služby ČB

⁹⁶Příslušník Policie ČR (č.2)

⁹⁷Příslušník Policie ČR (č.3)

⁹⁸Sociální pracovnice vazební věznice ČR

⁹⁹Příslušník Policie ČR (č.4)

„Při výslechu osob oprávněných zaznívají nejčastěji důvody jako zadluženost, nezaměstnanost, nedostatek financí.“¹⁰⁰

„Nejčastěji bych řekla, že mi oznamovatelé (osoby oprávněné) při podávání trestního oznámení uvádějí finanční nouzi osoby povinné. Avšak v té se nacházejí mnohdy také osoby oprávněné - právě z důvodu neplnění vyživovací povinnosti!“¹⁰¹

„Toto nelze jednoznačně říci. Většinou bývají osoby oprávněné při výpovědích v citovém rozpoložení a důvody, proč si druhý z rodičů svou vyživovací povinnost neplní, nemusí vždy korespondovat se skutečností.“¹⁰²

„Důvodů bývá celá řada, každý případ je individuální, ale řekla bych, že často zaznívá z úst oprávněných zadluženost, exekuce, alkoholismus a s tím související nedostatek peněz.“¹⁰³

„Mezi časté důvody mi oprávnění uvádějí schválnost ze strany povinného“.¹⁰⁴

„Pokud mám tu možnost se s oprávněnými setkat, „stěžují si“ na nedostatek peněz u povinného/odsouzeného, že nikdy neměl a mít nebude stálé zaměstnání a tudíž i stálý příjem a dále uvádějí, že povinný už se stejně nikdy nezmění a nedostatek financí bude, jak na straně jedné, tak na straně druhé nekončícím příběhem.“¹⁰⁵

Z odpovědí odborníků, kteří mají osobní kontakt jak s osobou povinnou, tak s osobou oprávněnou, vyplývá, že mezi nejčastější důvody neplacení výživného,

¹⁰⁰ Příslušník Policie ČR (č.1)

¹⁰¹ Příslušník Policie ČR (č.2)

¹⁰² Příslušník Policie ČR (č.3)

¹⁰³ Příslušník Policie ČR (č.4)

¹⁰⁴ Pracovnice Probační a mediační služby ČB

¹⁰⁵ Sociální pracovnice vazební věznice ČR

dle výpovědí osob oprávněných, patří nedostatek finančních prostředků, ztráta zaměstnání, následně alkoholismus, zadluženost a exekuce. Dále bychom mohli jmenovat schválnost ze strany povinného.

Výzkumná otázka č.4

- Je Vám známo, zda osoba oprávněná pobírá dávky státní sociální podpory či jiné dávky na dorovnání příjmu a zda si musí půjčovat finanční prostředky (od institucí, příbuzných,...)?

„Ano, od institucí si vyžádám výpis veškerých dávek, které osoba oprávněná pobírá či pobírala v rozhodném období. Většina osob oprávněných dávky pobírá. Půjčování finančních prostředků oprávněným nebývá tak časté.“¹⁰⁶

„Řekla bych, že málokterý oprávněný dávky státní sociální podpory a nebo jiné dávky na dorovnání příjmu, nepobírá. Většinou se jedná o matky samoživitelky, kterým moc peněz navíc opravdu nezbyvá. S finanční nouzí a půjčováním si peněz od svých známých nebo příbuzných, se setkávám, řekla bych, čím dál tím častěji.“¹⁰⁷

„Ano, s čerpáním dávek SSP (státní sociální podpory) se setkávám často, jak u oprávněného, tak u povinného. S finanční situací matek (oprávněných) a jejich dětí jim často pomáhají jejich rodiče nebo příbuzní, kteří jim poskytují zázemí pro bydlení a další životně důležité potřeby.“¹⁰⁸

„Osoba oprávněná mi často uvádí, že dávky SSP a jiné dávky na dorovnání příjmu pobírá a že kdyby byla plněna vyživovací povinnost ze strany povinného rodiče, nemuselo by tomu tak být. S půjčováním peněz od institucí, z důvodu

¹⁰⁶Příslušník Policie ČR (č.1)

¹⁰⁷Příslušník Policie ČR (č.2)

¹⁰⁸Příslušník Policie ČR (č.3)

finanční nouze, jsem se ještě nesetkala, ale půjčování si menších částek od osob příbuzných nebo blízkých bývá dosti často na měsíčním pořádku oprávněných. ¹⁰⁹

*„Bohužel, to opravdu nevím. S oprávněnými toto neřeším.“*¹¹⁰

*„Ano, z výpovědí oprávněných, ale i z výpisů od daných institucí je pobírání dávek zřejmé. Oprávnění mi také často uvádějí, že si musí půjčovat peníze od svých příbuzných či známých (na stravu, nájem, jízdné pro děti do školy).“*¹¹¹

Dle výpovědí 5-ti respondentů pobírá většina osob oprávněných dávky státní sociální podpory (SSP) či jiné dávky na dorovnání příjmu, 1 respondentovi není známo, zda oprávněná osoba dávky pobírá. Nutnost půjčování si finančních prostředků osob oprávněných uvedli 4 respondenti, 1 odborník uvedl, že půjčování si financí není tak častou záležitostí a 1 odborníkovi není finanční situace oprávněného známa.

14. DISKUZE

Na základě závěrů z provedených rozhovorů mohu stanovit následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Osoby povinné/podezřelé/odsouzené se stávají opětovnými klienty odborníků.

Hypotéza č. 2

Nejčastějšími důvody neplnění vyživovací povinnosti je nedostatek financí a nezaměstnanost osob povinných.

Hypotéza č. 3

Osoba oprávněná pobírá dávky státní sociální podpory či jiné dávky na dorovnání příjmu a musí si půjčovat finanční prostředky.

¹⁰⁹Pracovnice Probační a mediační služby ČB

¹¹⁰Sociální pracovnice vazební věznice ČR

¹¹¹Příslušník Policie ČR (č.4)

V této části práce bych se chtěla vyjádřit ke stanoveným hypotézám, výpovědím respondentů a v neposlední řadě vyjádřit svůj vlastní názor.

Hypotéza č. 1

U výpovědi Příslušníka Policie ČR č.2 bych chtěla poukázat na mezeru v našich zákonech, kdy žádný z nich neupravuje a neřeší zneužívání účinné lítosti. Co s takovým člověkem, který ze schválnosti výživné neplatí, uplyne doba 4 měsíců, osoba oprávněná podá trestní oznámení, věc je předána k soudu, který než rozhodne, osoba povinná využije (v některých případech zneužije) účinné lítosti a dluh na výživném zaplatí? Od zaplacení uplynou další 4 měsíce, oprávněná podá trestní oznámení, atd. atd. a historie se opakuje. Na jednu stranu musíme uznat, že zde jsou přednější zájmy dítěte a je dobře, že osoba povinná je donucena k zaplacení a tím dojde k uspokojení tolik důležitých potřeb dítěte, avšak musíme myslet také na osobu oprávněnou (zákonného zástupce), na kterého má toto počínání (postrádání vždy na určité období finančních prostředků, opakované čekání, opakované podávání trestního oznámení a opět vyčkávání) jistě negativní vliv, nehledě na jeho psychiku. A pokud není v dobrém psychickém rozpoložení rodič, může se dítě cítit v takovém prostředí dobře?

Díky výpovědi Pracovnice Probační a mediační služby ČB se mi nabízí otázka, jestli právě toto není kámen úrazu, že odsouzení osoby povinné předchází nejdříve podmíněný trest, poté podmíněný trest s dohledem, obecně prospěšné práce apod.? Donutí tento postup povinného dluh nakonec přeci jen zaplatit? Nedáváme zde povinnému prostor pro to si myslet, že je nepostižitelný a že na něj nikdy „nedojde“? Neměli by být v této oblasti naše zákony přísnější?

K výpovědi Sociální pracovnice vazební věznice musím podotknout, že pokud se jakákoliv osoba stane rodičem, měla by se k této skutečnosti také umět postavit čelem. A pokud se stane několikanásobným rodičem, měla by se k tomuto stavit

několikanásobně čelem a chovat se zodpovědně. Rodičovská zodpovědnost zřejmě většině povinným nic neříká.

Co by tedy na neplatiče výživného mohlo platit, když už ani „výhrůžka“ odnětím svobody se zdá být neúčinná? Co by mohlo pro osobu povinnou znamenat víc, než odnětí svobody? Pro některé by mohlo zabavení řidičského průkazu znamenat konec světa, pro některé zákaz navštěvování restauračních zařízení, pro některé zase úplně něco jiného, něco co je pro ně v životě důležité. Výkon trestu pro některé povinné znamená takovou samozřejmost, jako pro někoho jít každý den nakupovat.

Osoby povinné, které jsou odsouzeny za přečin neplnění vyživovací povinnosti, nejsou většinou ve věznici poprvé, vyplývá z rozhovoru se sociální pracovníci vazební věznice. *„Neplnění vyživovací povinnosti u nich předchází nebo ji „doprovází“ i jiná trestná činnost. Většinou také nejsou osoby odsouzené rodiči, kteří by měli děti ve své péči. Pokud je osobou odsouzenou za neplnění vyživovací povinnosti žena, je ve většině případů problematickou osobou. Často již ženy přicházejí do výkonu trestu těhotné, bývají hysterické, nespolupracují, mají kladný vztah k drogám a jiným závislostem. Celkově se dá říci, že se ženami je ve věznici horší spolupráce.“*¹¹²

*„Osoby odsouzené většinou uložený trest respektují. Přibližně 1-2 týdny se sžívají s režimem ve věznici, kde mají také možnost pracovat. Než však vězni do práce nastoupí, musí projít komisí, kde se hodnotí jejich zdravotní stav, závislost na alkoholu, toxikomániích, drogách, dále vězeň, který má zájem pracovat nesmí mít zaznamenánu v rejstříku násilnou trestnou činnost ani jiný závažný trestný čin a v neposlední řadě rozhoduje věk vězně. Vězeň tedy ve výkonu trestu má možnost pracovat, pokud však splní požadavky komise a má o práci zájem.“*¹¹³

¹¹²Sociální pracovník vazební věznice ČR

¹¹³Sociální pracovník vazební věznice ČR

Ve výkonu trestu se za přečin neplnění vyživovací povinnosti vyskytují některé osoby opakovaně, jak již bylo uvedeno výše. Nebyl pro ně tedy trest dostatečný? Proč nedošlo k nápravě a osoba povinná se přečinu dopouští opakovaně? Často tomu bývá z důvodu toho, že v „civilním“ životě nemají osoby povinné stálé zaměstnání, pracují tzv. načerno a tudíž nemají finanční příjem nikdy jistý. Z tohoto vyplývá, že si neplatí ani zdravotní a sociální pojištění a narůstají jim tímto dluhy. S těmito situacemi se jim snaží ve věznicích radit sociální pracovnice, která kontaktuje konkrétní pojišťovnu a snaží se domluvit podmínky splácení pojištění. Někteří nabídku pomoci sociální pracovnice přijmou, jiní ji odmítají a nemají zájem o zlepšení kvality a uspořádání jejich života.

Z rozhovorů s odborníky bylo dále zjištěno, že každý z odborníků se snaží v rámci svých možností a schopností o prevenci, nápravu a zpytování svědomí osoby povinné. Aby došlo k nápravě a aby se situace neopakovala. Na značnou část povinných je prevence účinným prostředkem, avšak na určitou skupinu povinných se zdá být prevence prostředkem neúčinným.

Hypotéza č. 2

Musím potvrdit, že s uvedenými nejčastějšími důvody neplnění vyživovací povinnosti se i já osobně setkávám v praxi při výkonu svého povolání. Často mi povinní také vypovídají, že jejich důvodem neplnění vyživovací povinnosti je domněnka o tom, že jim vyživovací povinnost již zanikla. Avšak toto tvrzení se může a nemusí zakládat na pravdě.

S názorem Příslušníka Policie ČR č.1 jsem již také setkala. Je pravda ta, že tím, zda osoba oprávněná (zákonný zástupce) ve styku dítěte s druhým rodičem brání, se žádná s institucí hlouběji nezabývá.

Hypotéza č. 3

Tato Hypotéza vypovídá o tom, že osoba oprávněná pobírá dávku SSP (státní sociální podpory) či jiné dávky, kdy jim tato dávka popř. dávky pomáhají s nízkými příjmy krýt náklady, spojené se zabezpečením potřeb dítěte, a to zejména při péči o dítě se zdravotními problémy či o dítě zdravotně postižené. Do výše sociální příplatku se mimo jiné promítá i případná osamělost oprávněného rodiče. Vzhledem k tomu, že nárok na dávku vzniká splněním konkrétních podmínek a podáním žádosti o přiznání dávky, není to pro osobu oprávněnou záležitostí jednoho pracovního dne. Tudíž, k zajišťování vhodných podmínek dítěte a zajištění jeho základních potřeb, má osoba oprávněná další starosti a strasti spojené s neplněním vyživovací povinnosti, protože bez přiznaných dávek by rodič starající se o dítě nebyl schopen zajistit mu řádnou výchovu a výživu. Avšak ani dávky nepomohou úplně vyřešit nepříznivou finanční situaci vzniklou neplněním výživného. Matka totiž mnohdy životní minimum splňuje (některé z dávek jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu), tudíž ji nějaká ta dávka náleží, avšak důležitou otázkou je, v jaké výši?

Z výpovědí odborníků vyplynulo, že půjčování si finančních prostředků osob oprávněných od svých známých či příbuzných není tak častou záležitostí jako pobírání dávek, avšak z praxe jsou mi známy případy, kdy jsou oprávnění nuceni si půjčovat na obživu a ošacení dětí, jelikož jsou většinou samoživiteli a jejich měsíční plat nestačí na zaopatření sebe a zároveň i dítěte (popř. více dětí). Osoby oprávněné se cítí být poníženy při prosbách svých blízkých o zapůjčování finančních prostředků. Snaží se si své dluhy vůči nim co nejdříve splnit, i když někteří jsou natolik ochotní a solidární, že navrácení dluhu ani nepožadují. Avšak, kdyby byla vyživovací povinnost ze strany povinného plněna, nemuselo by docházet k ohrožování životních podmínek dítěte a zadluženosti a psychické nepohody osoby oprávněné.

ZÁVĚR

V praktické části této bakalářské práce, v rámci kvalitativního výzkumu, jsem si stanovila za cíl zjistit důvody neplnění vyživovací povinnosti osobou povinnou a jaký dopad má její neplnění na osobu oprávněnou. Z výzkumného šetření je zřejmé, že nejčastějším důvodem neplnění vyživovací povinnosti je nedostatek financí a nezaměstnanost povinných, a dále z výzkumu vyplynulo, že si osoba oprávněná musí půjčovat finanční prostředky a pobírat dávky státní sociální podpory, či jiné dávky. Stanovený cíl bakalářské práce byl tedy naplněn.

Psaním práce jsem si rozšířila své znalosti z oblasti vyživovací povinnosti, které jsou a určitě mi i nadále budou velkým přínosem jak pro mou profesí, tak pro soukromý život. Avšak bylo velice těžké z uvedených zdrojů literatury vybrat vždy určitou problematiku, kterou se v této práci zabývám, jelikož téma vyživovací povinnosti je velice rozsáhlé a dá se zde říci, že vše souvisí se vším. Za zajímavou problematiku bych mimo té uvedené považovala například srovnání vyživovací povinnosti se zahraničními zeměmi, dále by se dala podrobněji rozvést problematika posuzování příjmů povinného, za zmínku by také určitě stálo téma vymáhání pohledávky dlužného výživného z ciziny.

Studiem dostupných materiálů jsem zjistila, jak je tato problematika rozsáhlá a podrobná. To je pro mne určitě výzvou, nejen pro profesní vzdělávání, si rozšířit ještě hlouběji znalosti v oblasti vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Tato práce může sloužit jako „návod“ pro osoby oprávněné, jak postupovat v případě neplnění vyživovací povinnosti osobou povinnou. Popisuji v práci činnost policejního orgánu, kterému je možno jeho práci prověřování ulehčit tím, že osoba oprávněná bude mít již s sebou při podání trestního oznámení související „dokumenty“ (kopie složenek o zaplaceném výživném, rodný list dítěte, rozsudky,...) a v návaznosti na to se urychlí celý proces, který je vázán stanovenou lhůtou. Osoba oprávněná je tak také lépe připravena na nepříjemnou situaci spojenou s neplněním vyživovací povinnosti, kdy si prostřednictvím této práce může alespoň z části představit, co jí bude při podávání trestního oznámení čekat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAJER, P. Zrod probační a mediační služby. *Sociální práce*. 2005, č. 4., ISSN 1213-6204.

BUREŠ, J.; DRÁPAL, P.; KRČMÁŘ, J. et al. *Občanský soudní řád, komentář*. I. díl 7.vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-71-79-378-7

BŘESKÁ, N.; VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi*. Praha: Anag, 2008. ISBN 978-80-7263-478-1

ČERNÍKOVÁ, V.; MAKARIUSOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 1996. ISBN 80-85981-36-X

DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7330-136-1

FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-350-8

HLAVSA, P. *Exekuční řád a zákon č. 119/2001 Sb.* 3. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-704-1

HOLUB, M.; NOVÁ, H.; SLADKÁ-HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině, komentář a předpisy související*. Praha: Linde Praha a.s., 2007. ISBN 978-80-7201-668-6

HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv: *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0598-X

HRUŠKOVÁ, M. *Rodinné právo v aplikační praxi: edice právních rozhledů*. 1.vydání. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-293-4.

HRUŠKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině, komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.

HRUŠÁKOVÁ, H., KRÁLÍČKOVÁ, Z., *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-3974-4

HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., *Rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0876-8

CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada publishing, 2002. ISBN 80-247-0217-7.

JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné*, 3. přepracované a aktualizované vydání, Prha: Linde Praha a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-696-9

MADARA, Z.a kolektiv: *Právníký slovník 2.díl*, P-Ž. 5.zcela přepracované a doplněné vydání, Praha: Panorama, 1988.

NOVÁ, H.; TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: Linde Praha a.s., 1995. ISBN 80-85647-84-2

NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část*. Praha: ASPI, a.s., 2007. ISBN 80-901683-2-9

RADVANOVÁ, S.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-182-2.

TRIPES, A. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-489-9.

VESELÁ, R. a kolektiv: *Rodina a rodinné právo*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005. ISBN 80-86432-93-9

Elektronické zdroje:

Výživné mezi manžely. [online]. 2010 [citováno 25. ledna 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.pravnik.cz/a/22/vyzivne-mezi-manzely.html>>

Tiscali.cz. [online]. 2010 [citováno 25. ledna 2010]. Dostupné na WWW: <http://tiscali.cz/mone/mone_center_050713.867890.html>

epravo.cz. [online]. 2010 [citováno 26. ledna 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prava-neprovdane-matky-podle-95-zakona-o-rodine-18875.html>>

Trestní oznámení pro neplacení výživného. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/trestni-oznameni-pro-neplaceni-vyzivneho-vzor>>

Trestní oznámení pro neplacení výživného. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/trestni-oznameni-pro-neplaceni-vyzivneho-vzor>>

Poradna-rozvod-manželství. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://poradna-rozvod-manzelstvi.cz/rozvod>>

Nesezdané soužití. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW:<http://poradna-prava.cz/diskriminace/2_5_nesezdane_souziti.phtml.htm>

Sociální věci. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/soc.html> >

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25068/Vyzivne.html> >

Děti, rodiče a rozvody. [online]. 2010 [citováno 14. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek2859.htm> >

Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-mezi-ostatnimi-pribuznymi>>

Výživné rozvedeného manžela. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.rozchod.cz/rady/vyzivne-rozvedeneho-manzela> >

Vztahy mezi mužem a ženou. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.katalog-pravniku.cz/zajimavost/zaklady-rodinneho-prava/>>

Alimenty a výživné v ČR. [online]. 2010 [citováno 19. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzivne.cz/zakladni-informace-o-vyzivnem-v-cr>>

Neplnění vyživovací povinnosti. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/neplneni-vyzivovaci-povinnosti-43974.html>>

Vyživovací povinnost. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.rozvod-online.net/vyzivovaci-povinnost>>

Výživné. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25068/Vyzivne.html> >

Výživné (alimenty) na děti se bude možná stanovovat podle tabulek. [online]. 2010 [citováno 21. července 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.nasepenize.cz/vyzivne-na-deti-se-bude-mozna-stanovovat-podle-tabulek-5898>>

Nový trestní zákoník zvýšil tresty pro neplátiče výživného. [online]. 2010 [citováno 25. února 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/paragrafy/zpravy/novy-trestni-zakonik-zvysil-tresty-pro-neplatice-vyzivneho/480452>>

Použité právní předpisy

- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/ 1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů
- zákon č. 262/2006 Sb., zákon práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 422/2003 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – Otázky použité při rozhovoru

Příloha II. – Vzor podání trestního oznámení

Příloha III. – Vzor návrhu na nařízení exekuce

PŘÍLOHA č. I

Otázky použité při rozhovoru

- *V jakých případech vykonáváte dohled nad osobou odsouzenou za přečin zanedbání povinné výživy? (pouze pro Probační a mediační službu)*
- *Osobou povinnou (podezřelou, odsouzenou za neplnění vyživovací povinnosti) jsou častěji muži nebo ženy?*
- *Spolupracujete s vazební věznicí? (pouze pro Probační a mediační službu a orgány PČR)*
- *Stávají se podezřelí/odsouzení opětovně Vašimi klienty?*
- *Jaký je, dle Vašich zkušeností, nejčastější důvod neplnění vyživovací povinnosti?*
- *Z jakého důvodu si, dle výpovědí osob oprávněných, neplní osoba povinná svoji vyživovací povinnost?*
- *Je Vám známo, zda osoba oprávněná pobírá dávky státní sociální podpory či jiné dávky na dorovnání příjmu a zda si musí půjčovat finanční prostředky (od institucí, příbuzných, ...)?*
- *Mají odsouzení snahu ve VTOS (výkon trestu odnětí svobody) pracovat a tím pak i hradit výživné? Nebo se práci raději vyhýbají, aby nemuseli vyživovací povinnost plnit? (pouze pro sociální pracovníci vazební věznice)*
- *Bývají osoby povinné (podezřelé/odsouzené) často zadluženi?*
- *Mají podezřelí/odsouzení zájem o dítě (děti)? Stýkají se s nimi? Posílají jim popř. nějaké dárky?*
- *Jsou osoby povinné v kontaktu (tel., osobním apod.) s druhým rodičem dítěte?*
- *Jaký máte názor na nový trestní zákoník? Zejména na délku neplnění vyživovací povinnosti (nyní 4 měsíce)? Myslíte si, že případů a trestních oznámení z důvodu neplnění vyživovací povinnosti bude nyní v závislosti na jeho kratší délce neplnění, přibývat?*
- *Jakým způsobem můžete být prospěšný(á) při prevenci přečinu zanedbání povinné výživy?*

PŘÍLOHA č. II

Vzor trestního oznámení (zanedbání povinné výživy)

Policie ČR

Místní oddělení Libeň

Světova 1

180 00 Praha 8

Praha, 20.4.2007

Oznamovatelka: **Markéta Vrdloužová**

bytem Praha 8, Lámarova 5, 180 00, tel.: 778 999 000

13.1.1 Oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin

Matkou nezletilého Jiřího Vrdlouže je Stanislava Vrdloužová, bytem Praha 8, Lamačova 5, 180 00, tel.: 777 900 111, narozeného dne 30.4.2006. Lukáš žije s matkou. Otcem dítěte je JUDr. Zdeněk Vrdlouže, trvale bytem Brno, Sámerova 41, 621 00, s nímž moje dcera Stanislava Vrdloužová uzavřela dne 22.12.2002 manželství. V současné době probíhá u Obvodního soudu pro Prahu 8 řízení o rozvod tohoto manželství.

Rodiče dítěte od prosince roku 2005 spolu nežijí. Dcera Stanislava se opakovaně pokoušela otce kontaktovat v místě jeho trvalého bydliště, ale bezvýsledně. Na uvedené adrese bydlí pouze rodiče dr. Vrdlouže, kteří skutečné místo jeho pobytu mé osobě ani dceři Stanislavě nesdělili.

Otec o dítě již od narození nejeví jakýkoliv zájem, na výživu dítěte nepřispěl, byť jen sebemenší částkou, a nikdy proto neplnil a stále neplní svou zákonnou povinnost své dítě vyživovat. Tento stav již trvá téměř 2 roky. Matka je stále na mateřské dovolené a sociální situace její a jejího dítěte je velmi tíživá.

Jsem přesvědčena, že JUDr. Zdeněk Vrdlouže tím, že dlouhodobě neplní svou zákonnou vyživovací povinnost k synovi naplňuje skutkovou podstatu trestného činu „zanedbání povinné výživy“ ve smyslu ustanovení § 196 trestního zákoníku.

Žádám podle § 158 tr. řádu, abych byla vyrozuměna o učiněných opatřeních.

Markéta Vrdloužová

Přílohy:

- Kopie rodného listu Lukáše
- Kopie oddacího listu
- Kopie rozsudku o určení výživného

PŘÍLOHA č. III

Návrh na nařízení exekuce pro výživné na nezletilé (nezaopatřené) dítě

Okresnímu soudu
v Semilech

V Horní Dolní dne 20.10. 2007

Oprávněný: nezl. Petr Novák, nar. 31.4. 1995,
zastoupený matkou

Petra Nováková, nar. 29.2. 1971, bytem Horní Dolní 123,

Povinný: Zdeněk Novák, nar. 31.11. 1970, bytem Horní Dolní 258

Návrh na nařízení exekuce a pověření soudního exekutora provedením exekuce

I.

Pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Semilech ze dne 8. 12. 2006 č.j. Nc 632/2006–52 bylo povinnému uloženo platit na výživu nezletilého oprávněného výživné 2.800,- Kč měsíčně, a to vždy do 10. dne v měsíci předem k rukám matky. Povinnost platit uvedené výživné byla stanovena zpětně od počínaje dnem 1. 9. 2006. Dluh na výživném ve výši 5.400,- Kč za období od 1.9. 2006 do 30.11. 2006 bylo povinnému povoleno splácet po 500,- Kč měsíčně společně s běžným výživným.

II.

Povinný si svou vyživovací povinnost řádně neplní. Po vynesení výše citovaného rozsudku zaplatil na běžném výživném v měsících prosinec 2006 a leden 2007 vždy částku 1.000,- Kč a počínaje únorem 2007 neplatí výživné vůbec. Dluh na výživném tak k dnešnímu dni činí 34.200,- Kč.

III.

S ohledem na to, že povinný si svou soudem stanovenou povinnost neplní dobrovolně.

Navrhuji aby soud vydal následující rozsudek:

Nařizuje se podle zákona č. 120/2001 Sb. exekuce vykonatelného rozhodnutí Okresního soudu v Semilech ze dne 8.12. 2006 č.j. Nc 632/2006–52k uspokojení dlužného výživného pro oprávněného Petra Nováka v částce 34.200,- Kč.

Petra Nováková (podpis)

ABSTRAKT

PRAŽÁKOVÁ, L. *Neplnění vyživovací povinnosti*. České Budějovice, 2010. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Klíčová slova: rodina, rozvod, vyživovací povinnost, vyživovací povinnost rodičů k dětem, neplnění vyživovací povinnosti, trestní oznámení, exekuce

Bakalářská práce se zabývá vyživovací povinností, a to zejména vyživovací povinností rodičů k dětem. Teoretická část charakterizuje některé ze základních pojmů, dále se zabývá společenskou funkcí výživného, popisuje dopad rozvodu na dítě, vyjmenovává druhy vyživovacích povinností, popisuje vznik, změnu, zánik a neplnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem a dále vymezuje rozsah vyživovací povinnosti. Následně se práce zabývá vymáháním výživného a výkonem trestu odnětí svobody.

V praktické části jsou zjišťovány důvody neplnění vyživovací povinnosti a dopad neplnění výživného na osobu oprávněnou. Dále bylo zkoumáno, jakým způsobem může být odborný pracovník prospěšný při prevenci přečinu zanedbání povinné výživy. Respondenty jsou osoby oprávněné a odborníci z oblasti vězeňství, Probační a mediační služby a orgány činné v trestním řízení. Výzkumem bylo zjištěno, že nejčastějšími důvody neplnění vyživovací povinnosti je nedostatek finančních prostředků a nezaměstnanost.

ABSTRACT

PRAŽÁKOVÁ, L. *Default of child support*. České Budějovice, 2010. Bachelor's Thesis. The University of South Bohemia in České Budějovice. The Faculty of Theology. Thesis supervisor: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Keywords: family, divorce, child support, child support of parents to children, default of child support, complaint, execution

The bachelor thesis deals with the child support, and in particular the child support parents to children. The theoretical part describes some of the basic concepts, discusses the social function of maintenance, describes the impact of divorce on children, lists the types of maintenance on the creation, modification, termination and child support of parents to children and further defines the scope of child support. Subsequently, the paper deals with the recovery of maintenance and performance penalty.

The practical part is finding reasons non-maintenance, non maintenance impact to the beneficiaries, how they differ or agree the views of professionals and how they may be specialist beneficial in preventing the offense of neglecting child support. Respondents, persons and experts from the prison, Probation and Mediation Services and agencies involved in criminal proceedings.